

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za odgoj i
obrazovanje

Босна и Херцеговина
Федерација Босне и Херцеговине
КАНТОН САРАЈЕВО
Министарство за одгој и
образовање

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
CANTON SARAJEVO
Ministry for Education

INSTITUT ZA RAZVOJ
PREDUNIVERZITETSKOG
OBRAZOVANJA
KANTON SARAJEVO, BOSNA I HERCEGOVINA

ИНСТИТУТ ЗА РАЗВОЈ
ПРЕДУНИВЕРЗИТЕТСКОГ
ОБРАЗОВАЊА
КАНТОН САРАЈЕВО, БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

PRE-UNIVERSITY EDUCATION
INSTITUTE OF SARAJEVO CANTON
BOSNIA AND HERZEGOVINA

Sociologija

**Nastavni plan i program
sa definisanim ishodima učenja**

SADRŽAJ

PK1 – Opis predmeta	2
PK2 – Ciljevi učenja i podučavanja	2
PK3 – Oblasna struktura predmetnog kurikulumu	3
PK4 – Odgojno-obrazovni ishodi	4
Osnovno obrazovanje	4
Godine učenja i podučavanja predmeta: 1	4
PK5 – Učenje i podučavanje	11
Sociologija - Učenje i podučavanje	11
PK6 – Vrednovanje u predmetnom kurikulumu	12
Sociologija – Vrednovanje i ocjenjivanje	12
Šta se vrednuje – metode i tehnike vrednovanja	13
Elementi vrednovanja	13
1. Znanje i razumijevanje osnovnih socioloških činjenica, teorija i metodologije istraživanja u sociologiji	13
2. Primjena socioloških teorija i analiza njihove povezanosti sa društvenim pojavama i fenomenima... ..	14
3. Procjena socioloških teorija	14
Zaključna ocjena	15
Profil i stručna sprema	15

PK1 – Opis predmeta

Sociologija je nauka koja se bavi društvom, društvenim pojavama, društvenim grupama, društvenim odnosima i čovjekom kao društvenim bićem. Izučavajući ovaj predmet, učenici se osposobljavaju za samostalan kritički odnos prema društvenim pojavama, fenomenima, činjenicama, zbivanjima. Fokus je na razumijevanju društvenih događaja, procesa i odnosa, koje ljudi proizvode svojim djelovanjem, kao i razvijanje misaonih i izražajnih sposobnosti učenika/ca. Učeniku/ci sociologija omogućuje sagledavanje složenosti društva i njegove dinamike, prepoznavanjem, razumijevanjem i analizom osnovnih elemenata društvene strukture i njihovih međusobnih veza te procesa njihovog nastanka i promjena. Razvijanjem kritičkog odnosa spram društva, učeniku/ci se omogućava sagledavanje ličnog života i iskustva u okviru šireg društvenog konteksta.

Proučavajući društvene pojave i promjene u svom neposrednom okruženju ali i na globalnom nivou, učenik/ca uočava, razumije i objašnjava uvjete i okolnosti njihovog nastanka, te razumije nemogućnost njihovog posmatranja i svođenja isključivo na svijest pojedinca. Sociologija se izučava u gimnazijama i drugim srednjim školama kao obavezni predmet. Učenik/ca se usmjerava na analizu savremenih društvenih odnosa, fenomena i procesa, te na vođenje argumentirane rasprave, pronalaženje, prezentaciju i zastupanje odgovarajućih rješenja.

Učenje sociologije potiče kritičko promišljanje stvarnosti, jer se sociologija kao nauka temelji na neprestanom propitivanju društvenih odnosa - od društvenih interakcija među pojedincima, preko istraživanja uticaja i važnosti medija i informacionih tehnologija u društvenom životu i svakodnevicu, pa sve do općeg propitivanja odnosa čovjeka i prirode ili čovjeka i tehnologije, te ostalih aspekata savremenog društva. Sociologija istovremeno omogućava sagledavanje društva u cjelini, ali i pojedinih elemenata društvene strukture, te razumijevanje povezanosti mikro i makro nivoa društvenih odnosa, pojava i procesa. Sociologija svojim sveobuhvatnim pogledom na društvo razvija kod učenika/ca prihvaćanje i uvažavanje društvenih i kulturnih različitosti u okviru demokratskih vrijednosti, te pruža mladima mogućnost razvoja vlastitog identiteta, odgovornosti, solidarnosti i integriteta.

Naglasak u izučavanju sociologije je insistiranje na interaktivnom radu. Od učenika/ce se traži samostalno prepoznavanje socioloških fenomena i problema, samostalan i grupni rad kroz istraživanje i analizu te adekvatna i argumentovana prezentacija.

PK2 – Ciljevi učenja i podučavanja

1. Primijeniti stečena znanja o osnovnim sociološkim konceptima i teorijama, njihovom obimu, dosegu i ograničenjima.
2. Primjenjivati sociološke metode istraživanja, uključujući prikupljanje, analizu i interpretaciju podataka i dobivenih rezultata.
3. Razvijati kritičku svijest o socijalnim, ekonomskim i političkim procesima i njihovim efektima.
4. Razumijevati i uvažavati individualne, socijalne i kulturne raznolikosti.
5. Razvijati ključne socijalne kompetencije, te kreativno-produktivne kompetencije.

PK3 – Oblasna struktura predmetnog kurikuluma

U kurikulumu nastavnog predmeta Sociologija definirane su četiri oblasti:

Oblast A - Sociološke teorije i metode istraživanja

Oblast B - Kultura, identitet i socijalizacija

Oblast C - Porodica

Oblast D - Mediji i globalizacija

Sociološke teorije i metode istraživanja

A

U okviru ove oblasti razmatraju se i uče ključni pojmovi, perspektive i teorije povezane sa sociološkim razumijevanjem ljudskog društva. Također, proučava se priroda socioloških istraživanja. Time se daje osnov za razumijevanje sociološkog načina gledanja na društvo. Da bi upoznao, shvatio i razumio osnovne sociološke pojmove, učenik/ca se mora upoznati sa načinom na koji sociologija kao društvena nauka dolazi do njih. Temelj svih socioloških istraživanja čine društvene činjenice koje se mogu dokazivati i provjeravati. U okviru ove oblasti, učenik/ca će steći kritički stav prema društvenim činjenicama i pojavama koje ga okružuju, te će tako svoje znanje i stavove temeljiti na provjerenom a ne na špekulativnom iskustvu. Ova oblast pruža temelj za sve ostale dijelove kurikuluma.

Kultura, identitet i socijalizacija

B

U okviru ove oblasti proučavaju se odnosi između pojedinca i društva, te načini na koje su ljudi oblikovani - socijalni procesi (socijalizacija) u poređenju s drugim faktorima / uticajima poput bioloških i psiholoških. Učenik/ca proučava socijalni identitet i procjenjuje vlastito ponašanje te ponašanja drugih. Učenik/ca spoznaje uticaj društva na pojedinca i obrnuto, prepoznaje i razvija kritičko mišljenje o uticaju globalizacije na kreiranje individualnog i grupnog identiteta, proučava i opisuje društvene i kulturne različitosti, te proučava povezanost i odnose između društva i kulture. Učenik/ca uči da je društvo objektivna stvarnost, koja odražava dinamiku društvenih procesa i procesa interakcije između pojedinaca koji pripadaju društvu.

Porodica

C

Ova oblast obuhvata sociologiju porodice, uključujući pojmovna određenja, definicije, porodičnu strukturu, varijacije i alternative te promjenu uloga(e) i odnosa u porodici. Proučava se kako društvene promjene utiču na promjene u porodici. Cilj je da učenik/ca razumije vlastiti položaj i ulogu u porodici te kako i na koji način porodica ima uticaj na njega. Cilj je, također, istražiti i različite oblike porodičnog života i razumjeti značaj, ulogu i mjesto porodice u društvenoj strukturi i u društvu, općenito. Poseban fokus u ovoj oblasti je na fenomenu životne dobi sa osvrtom na mlade i stare.

Mediji i globalizacija

D

Mediji utiču na promjene u svim sferama čovjekovog postojanja i djelovanja - u ekonomiji, kulturi, politici i društvu u cjelini. Analizirajući ove promjene, učenik/ca spoznaje pojmove kao što su mediji, javno mnjenje, umreženo društvo, cyber kultura, komunikacione tehnologije, društvene mreže... Analizira ulogu i značaj medija i uticaj medija na društveni život. U ovoj oblasti se također proučava fenomen globalizacije – pojam, nastanak, efekti i budućnost globalizacije i globalnih procesa u svijetu. S tim u vezi, učenik/ca proučava fenomene globalnih društvenih promjena s posebnim akcentom na uticaj na identitet i kulturu – pojam „glokalnog“ kao veze (simbioze) između lokalnog i globalnog, te na kraju, fenomene globalnih migracijskih procesa.

PK4 – Odgojno-obrazovni ishodi

Osnovno obrazovanje

► Srednje ► III.

Godine učenja i podučavanja predmeta: 1

A

Sociološke teorije i metode istraživanja

A.III.1

Vrednuje najvažnije teorije i perspektive u sociologiji.

Prepoznaje specifičnost predmeta sociologije u odnosu na predmete drugih nauka.

Objašnjava osnovne sociološke pojmove.

Upoređuje različite teorijske pristupe u sociologiji i njihovu vezu sa vremenom nastanka.

Procjenjuje sličnosti i razlike, te obim i domete najznačajnijih socioloških teorija

A.III.2

Konstruira jednostavnija društvena istraživanja.

Objašnjava najvažnije sociološke metode istraživanja.

Procjenjuje adekvatnost primjene određenih metoda istraživanja u svakom pojedinačnom slučaju.

Samostalno organizira istraživanje u okviru svoje škole.

Prezentira rezultate istraživanja u samostalno kreiranom izvještaju.

KLJUČNI SADRŽAJI

Sociološke teorije i perspektive: pozitivizam, funkcionalizam, marksizam, feminizam (radikalni feminizam, liberalni feminizam, marksistički feminizam), simbolički interakcionizam, etnometodologija, postmodernizam, neomarksizam, neofunkcionalizam; Osnovni sociološki pojmovi – društvo, društvene grupe, društveni procesi, društvene pojave, društvene institucije i organizacije i sl.; Osnove društvenih istraživanja – odnos između teorije i metode, metodologija; Metodološki koncepti: pouzdanost, reprezentativnost, valjanost i objektivnost; Sociološke metode – primarne kvantitativne metode: upitnik, strukturirani intervju, analiza sadržaja, laboratorijski eksperiment, longitudinalno istraživanje, sekundarne kvantitativne metode, primarne kvalitativne metode: nestrukturirani intervju, metode promatranja, studija slučaja, sekundarne kvalitativne metode; Faze u realizaciji istraživanja: problem istraživanja, istraživačko pitanje ili hipoteza, prikupljanje podataka, analiza podataka, prezentacija istraživanja.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja tematske cjeline – metodičke smjernice

Sadržaji iz oblasti osnovnih socioloških teorija i perspektiva izrazito su teorijske naravi i prilikom njihove realizacije neophodno je metodički pristupiti nastavi na način da se kombinuje frontalni, grupni i individualni oblik rada, pri čemu je akcenat na grupnom (projektnom) i individualnom učeničkom radu, dok je frontalni neophodan samo kao vodilja i korektiv u izvođenju nastave. Teorijske sadržaje treba realizirati kroz rad na tekstu (originalnom ili adaptiranom) te putem učeničkih prezentacija i drugih oblika samostalnog rada.

Sadržaje iz oblasti metodologije društvenih istraživanja treba realizirati putem konkretnog i samostalnog istraživačkog projekta učenika/ca u okviru kojih će učenici/ce usvojiti znanja o osnovama socioloških istraživanja te vještine i kompetencije potrebne za njihovo provođenje.

Prilikom kreiranja nastavnog plana i programa nužno jedan dio časova realizirati kroz posjete kulturnim i obrazovnim institucijama (muzeji, fakulteti, kino, izložbe, predstave, promocije knjiga, konferencije, predavanje, radionice, različite kulturne manifestacije i sl.).

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

Međupredmetna korelacija u oblasti „Sociološke teorije i metodologija društvenih istraživanja“ vezana je za društveno-humanističke nauke, posebno filozofiju i psihologiju, te jednim dijelom korelaciju sa prirodnim naukama (science) - u dijelu u kojem se proučava veza između metodologije i korištenja naučnih metoda prirodnih nauka i njihove primjene u sociologiji.

Međupredmetna povezanost sa predmetom Filozofija iskazuje se posebno kroz objašnjenje filozofskih ishodišta socioloških perspektiva. Fenomenologija Edmunda Husserla i pozitivizam Augustea Comtea predstavljaju filozofske tradicije iz kojih izvire glavne perspektive u sociologiji. Također, marksizam kao sociološku perspektivu nemoguće je promatrati odvojeno od glavnih tokova filozofije 18. i prve polovice 19. stoljeća (Hegelovo poimanje historije, duha i dijalektike; Učenje Ludwiga Feurbacha, posebno njegov historijski materijalizam koji će utjecati na Marksa i ključne koncepte njegova učenja). Pored toga, uloga i mjesto postmodernizma u sociologiji može se promatrati kroz postmodernističku kritiku prosvjetiteljstva, posebno izraženu u djelima Lyotarda i Bauman.

Korelacija sa prirodnim naukama, posebno fizikom i hemijom, moguća je kroz razumijevanje važnosti naučnih dostignuća za razvoj sociološke misli. Uticaj naučnog stava o postojanju univerzalnih zakona prirodnog svijeta na strukturalističku metodologiju (mogućnost objektivnog istraživanja zakonitosti društva i društvenih procesa). Pitanje naučnog metoda. Odnos sociologije i nauke. Međupredmetna povezanost s predmetima Matematika i Informatika očituje se kroz interpretaciju statističkih podataka u okviru izučavanja metoda društvenih istraživanja.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup:

Radeći na odgovarajućim tekstovima i pripremajući ih (adaptacija i prilagođavanje) za usmenu prezentaciju i realizacije praktičnih zadataka, učenici/ce će naučiti kako učiti – „odvajati bitno od nebitnog“.

Radeći u grupama, učenici/ce će, posebno na istraživačkom projektu, razvijati vlastite socijalne vještine i saradnju, te kritičko mišljenje i vještine rješavanja problema.

Timskim radom će jačati vlastitu odgovornost i odnos prema radu.

U dijelu realizacije projektnih zadataka – prezentacija i istraživački projekat, učenici/ce će jačati informatičku pismenost.

Jezičko-komunikacijska kompetencija na stranom jeziku. Nastavnik u realizaciji nastave može odabrati relevantne naučne tekstove iz sociologije na stranom jeziku, koji se izučava u školi, što doprinosi usavršavanju stranog jezika, te razvoju kompetencija koje su usmjerene ka razumijevanju recentne naučne literature.

B

Kultura, identitet i socijalizacija

B.III.1

Raspravlja o važnosti i značaju kulture i kulturnih raznolikosti u čovjekovom društvu.

Objašnjava ključna obilježja kulture i kulturnog identiteta.

Procjenjuje važnost mehanizma socijalne kontrole i društvenih normi u kreiranju kulturnog koda (identiteta).

Vrednuje obilježja, karakteristike i važnost očuvanja multikulturnog koda/tkiva Bosne i Hercegovine.

B.III.2

Procjenjuje ulogu i značaj socijalnog identiteta.

Objašnjava karakteristike socijalnog identiteta

Analizira vezu između socijalizacije i kreiranja socijalnog identiteta.

Povezuje uticaj faktora socijalizacije i socijalnog okruženja na transmisiju kulturnih vrijednosti.

Vrednuje ulogu očuvanja kulture u globalnim društvenim pokretima i promjenama.

KLJUČNI SADRŽAJI

Pojam i vrste (podjele) kulture: elitna i masovna kultura; Supkultura; Uloge, statusi, društveni položaji, norme i vrijednosti; Socijalna kontrola, društveni poredak i društvene promjene; Kulturne raznolikosti i varijacije; Socijalni identitet: rodni, klasni i etnički identiteti; Socijalizacija i faktori socijalizacije: porodica, škola, vršnjačka grupa, mediji i religija; Društvena devijantnost.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja tematske cjeline – metodičke smjernice

Sadržaje iz oblasti kulture, identiteta i socijalizacije potrebno je metodički podučavati kroz grupni i individualni oblik rada - projektni i individualni učenički rad, uz obaveznu međupredmetnu vezu u sadržajima koji se preklapaju.

Teorijske sadržaje poput - strukturalističkih i interakcionističkih pogleda na odnos između pojedinca i društva, društvenih uloga, normi, vrijednosti, uvjerenja, ideologije i moći, socijalne kontrole, procesa učenja i socijalizacije i kreiranja socijalnog identiteta - treba realizirati kroz rad na tekstu (originalnom ili adaptiranom) te putem učeničkih prezentacija i drugih oblika samostalnog rada prilagođenog ovoj oblasti – igrokazi, predstave, film i sl.

Prilikom kreiranja nastavnog plana i programa, nužno jedan dio časova realizirati kroz posjete kulturnim i obrazovnim institucijama (muzeji, fakulteti, kino, izložbe, predstave, promocije knjiga, konferencije, predavanja, radionice, različite kulturne manifestacije i sl.).

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

Međupredmetna korelacija u oblasti „Kultura, identitet i socijalizacija“ vezana je za društveno-humanističke nauke i predmete – Filozofija, Psihologija, Bosanski jezik i književnost, Historija, Likovna i Muzička kultura (Historija umjetnosti), Kultura religija i Vjeronauka - u dijelu u kojem se proučava veza između kulture, identiteta i socijalizacije čovjeka.

Korelacija sa predmetom Filozofija temelji se na pitanju identiteta koje predstavlja jedno od središnjih filozofskih problema. Aristotelovo razumijevanje identiteta na osnovu kojeg formulira temeljni zakon mišljenja i bitka. Istovjetnost bića sa samim sobom u kontekstu oblikovanja individualnih i grupnih identiteta. Descartesovo razumijevanje individualnog identiteta, Rousseauov ideal jednakopravnog građanstva. Apsolutizacija grupnih identiteta u okviru totalitarnih društva. Kriza identiteta.

Međupredmetna povezanost s predmetom Kultura religija ogleda se razumijevanju upotrebe i zloupotrebe vjerskog identiteta. Također, korelaciju je moguće ostvariti kroz razumijevanje svetoga i profanoga, posebno u kontekstu reducirane religioznosti čime će religija i religijski identitet zapasti u svojevrsnu krizu. Uticaj religije u stvaranju nacionalnog identiteta.

Korelacija s predmetom Psihologija proizlazi iz toga što je pitanje identiteta jedno od središnjih problema kako psihoanalize tako i socijalne i razvojne psihologije. Pojam ličnosti suštinski je određen identitetom iz čega proističe i značaj psihološkog izučavanja identiteta. Također, međupredmetna povezanost s psihologijom posebno je naglašena u dijelu koji se bavi socijalizacijom budući da je riječ o procesu koji se nalazi u fokusu psihologije.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup:

Radeći na odgovarajućim tekstovima i pripremajući ih (adaptacija i prilagođavanje) za usmenu prezentaciju i realizacije praktičnih zadataka, učenici/ce će razvijati metakognitivne vještine i kritičko mišljenje i vještine rješavanja problema.

Radeći u grupama, učenici/ce će, posebno u projektnim zadacima i oblicima poput predstava ili filma, razvijati vlastite socijalne vještine i saradnju, kreativnost i stvaralaštvo.

Timskim radom će jačati vlastitu odgovornost i odnos prema radu.

U dijelu realizacije projektnih zadataka – prezentacija i istraživačkog projekta, učenici/ce će jačati informatičku pismenost.

Prilikom posjete kulturnim institucijama učenici/ce će razvijati i jačati socijalnu svijest i odgovornost te upoznavati sebe i druge (samosvijest).

C Porodica

C.III.1

Procjenjuje ulogu i značaj porodice.

Objašnjava pojmove vezane za sociologiju porodice.

Prepoznaje porodičnu raznolikost (različite oblike i tipove porodičnih struktura).

Povezuje različite primjere porodičnih oblika i struktura u vlastitom okruženju.

Procjenjuje značaj porodice u formiranju čovjekovog identiteta i ličnosti.

C.III.2

Procjenjuje ulogu i značaj porodičnih funkcija.

Objašnjava funkcionalne i disfunkcionalne pojave u porodici i uzroke njihovog nastanka.

Razlikuje uzroke koji dovode do pojave porodičnih disfunkcija.

Razlučuje vezu između porodičnih funkcija i kreiranja rodni uloga.

Vrednuje uticaj porodice na društvo i društva na porodicu.

C.III.3

Procjenjuje vezu i odnos između porodice i životne dobi.

Objašnjava životne faze (životna dob).

Upoređuje vezu između životne dobi i porodice.

Procjenjuje značaj i ulogu porodice u formiranju mladih i zaštite starih.

KLJUČNI SADRŽAJI

Porodica; Tipovi porodice i alternative: nuklearna porodica, modificirana proširena porodica, partnerstvo, samačke i jednoroditeljske porodice; Funkcije porodice: odgojna, reproduktivna, ekonomska, seksualna i religijska funkcija; Rodne uloge; Brak i vrste braka; Disfunkcionalna obilježja porodice i braka; Životna dob; Mladi i stari.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja tematske cjeline – metodičke smjernice

Sadržaje iz oblasti „Porodica“ potrebno je metodički podučavati kroz frontalni, grupni i individualni oblik rada - projektni i individualni učenički rad, uz obaveznu međupredmetnu vezu u sadržajima koji se preklapaju.

Učenicima treba predstaviti osnovne pojmove i teorijske koncepte vezane za sociološka objašnjenja nuklearne i proširene porodice, rekonstruisane i jednoroditeljske porodice, društvene funkcije porodice, univerzalnost nuklearne porodice itd. (navedeno u ključnim sadržajima).

Kako su sadržaji, koji se proučavaju unutar ove oblasti, na određeni način bliski svakome jer svi u neposrednom okruženju i u vlastitom životu imamo iskustvo sa porodicom u najširem smislu riječi, fokus

podučavanja treba postaviti upravo prema tome – da teorijski koncepti budu prepoznati u vlastitom okruženju. U vezi sa ovim treba voditi računa o etičkim pitanjima!

Prilikom kreiranja nastavnog plana i programa, nužno jedan dio časova realizirati kroz posjete kulturnim i obrazovnim institucijama (muzeji, fakulteti, kino, izložbe, predstave, promocije knjiga, konferencije, predavanja, radionice, različite kulturne manifestacije i sl.).

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

Međupredmetna korelacija u oblasti „Porodica“ vezana je za društveno-humanističke nauke i predmete – Filozofija, Psihologija, Geografija, Kultura religija i Vjeronauka - u dijelovima u kojima su predmetni sadržaji vezani za oblast porodica i društvo.

U ovoj oblasti međupredmetna povezanost sa predmetom Geografija proizlazi iz razumijevanja procesa urbanizacije, industrijalizacije i migracije stanovništva kao bitnih faktora u oblikovanju porodičnih struktura (Fit teza – Goode i Parsons; Finchova kritika Fit teze).

Korelacija sa predmetom Psihologija ogleda se kroz proučavanje uloga u porodici (Parsonsov model porodičnih uloga), Internalizacija, Razvoj odrasle osobe (Uticao Freudovog modela na Parsonsa), Naročito u dijelu koji se bavi devijantnim ponašanjem unutar porodice (devijantno roditeljstvo, incest i sl.).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup:

Radeći na odgovarajućim tekstovima i pripremajući ih (adaptacija i prilagođavanje) za usmenu prezentaciju i realizacije praktičnih zadataka, učenici/ce će razvijati metakognitivne vještine i kritičko mišljenje i vještine rješavanja problema.

Radeći u grupama, učenici/ce će upoznavati sebe i druge te razvijati vlastite socijalne vještine i saradnju i jačati socijalnu empatiju.

Timskim radom će jačati vlastitu odgovornost i odnos prema radu.

U dijelu realizacije projektnih zadataka – prezentacija i istraživački projekat, učenici/ce će jačati informatičku pismenost.

D Mediji i globalizacija

D.III.1

Vrednuje ulogu medija u društvu.

Razlikuje različite tipove medija – „novi“ mediji i „tradicionalni“ mediji.

Objasni ulogu i značaj medija u društvu.

Procjenjuje uticaj medija na formiranje stavova i navika mladih..

D.III.2

Vrednuje ulogu i uticaj globalizacije na promjene u društvu u kojem živi.

Prepoznaje obilježja globalizacijskih promjena u vlastitom okruženju.

Procjenjuje pozitivne i negativne uticaje i efekte globalizacije.

Povezuje globalizaciju i medijski uticaj na kreiranje čovjekovog identiteta u odnosu na vlastitu (tradicionalnu) kulturu.

Vrednuje uticaj globalizacije na oblikovanje vlastitog identiteta.

D.III.3

Procjenjuje efekte globalnog razvoja i globalnih migracija na promjene u društvu u kojem živi.

Objašnjava fenomen globalnog razvoja i globalnih migracija.

Raspravlja o posljedicama i efektima migratornih kretanja u svojoj zemlji.

Procjenjuje pozitivne i negativne efekte ekonomskih migracija (odlazak) iz vlastite domovine.

KLJUČNI SADRŽAJI

Vrste medija: stari i novi mediji; Vlasništvo nad medijima: vlasnici, kontrolori, koncentracija i konglomeracija; Sloboda i cenzura u medijima; Medijske funkcije; Persuazija i propaganda u medijima; Globalizacija i globalni razvoj; Kulturni relativizam; Globani pokreti i organizacije; Migracije.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja tematske cjeline – metodičke smjernice

Sadržaje iz „Mediji i globalizacija“ potrebno je metodički podučavati kroz frontalni, grupni i individualni oblik rada - projektni i individualni učenički rad, uz obaveznu međupredmetnu vezu u sadržajima koji se preklapaju.

U okviru sadržaja kojima se obrađuju mediji, učenici/ce trebaju kroz grupni i samostalni rad prepoznavati i analizirati značaj i ulogu medija.

Neophodno je, kroz vježbe na časovima, raditi na medijskom tekstu i medijskoj poruci.

Sadržaje iz oblasti globalizacije treba obrađivati u kontekstu uloge i značaja te efekata globalizacije kako na lokanom tako i na globalnom planu – na ekonomskom, socijalnom i kulturnom planu.

Sadržaje iz oblasti globalnog razvoja i migracija potrebno je raditi individualno i grupno sa posebnim osvrtom na migracijsku krizu i njene efekte na lokalnu zajednicu.

Prilikom kreiranja nastavnog plana i programa, nužno jedan dio časova realizirati kroz posjete kulturnim i obrazovnim institucijama (muzeji, fakulteti, kino, izložbe, predstave, promocije knjiga, konferencije, predavanja, radionice, različite kulturne manifestacije i sl.).

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

Međupredmetna korelacija u oblasti „Mediji i globalizacija“ vezana je za društveno-humanističke nauke i predmete – Filozofija, Kultura religija, Historija, Informatika, Geografija i Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava - u dijelovima u kojima su predmetni sadržaji vezani za oblasti medija i globalizacije.

Korelacija sa predmetom Informatika posebno je naglašena u dijelu koji se bavi novim medijima kao savremenim komunikacijskim kanalima čiji je rad direktno uvjetovan razvojem informatičke tehnologije. Razlika između starih i novih medija. Razvoj socijalnih mreža. Nasilje na internetu

Korelacija sa predmetom Geografija ogleda se u razumijevanju najvažnijih globalnih procesa i problema: migracije, međunarodni obrasci zapošljavanja, demografske promjene, turizam, siromaštvo, razvijena vs. nerazvijena društva.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup:

Radeći na odgovarajućim tekstovima i pripremajući ih (adaptacija i prilagođavanje) za usmenu prezentaciju i relizacije praktičnih zadataka, učenici/ce će razvijati metakognitivne vještine i kritičko mišljenje i vještine rješavanja problema.

Radeći u grupama, učenici/ce će upoznavati sebe i druge te razvijati vlastite socijalne vještine i saradnju i jačati socijalnu empatiju.

Timskim radom će jačati vlastitu odgovornost i odnos prema radu.

U dijelu realizacije projektnih zadataka – prezentacije i istraživački projekat, učenici/ce će jačati informatičku pismenost.

PK5 – Učenje i podučavanje

Sociologija - Učenje i podučavanje

Nastavnik/ca je taj koji treba i mora usmjeravati proces učenja, uspostavljajući načine i redoslijed po kojem učenici/ce stiču vještine i znanja kako bi shvatili i mogli koristiti sociološke alate i koncepte. Idealno bi bilo da i nastavnik/ca i učenici/ce mogu sagledati bilo koju temu, društveno pitanje ili problem očima sociologa (naravno u skladu sa obrazovnim nivoom na kojem se predmet izučava), te imati ideju o tome kako te iste teme, probleme ili pitanja analizirati, koristeći odgovarajuće sociološke pristupe.

Jedan od najvažnijih zadataka nastavnika jeste da pristup učenju kreira tako da je on usmjeren na razvoj vještina kroz aktivno učenje - da učenje bude što je moguće više iskustveno. Ovo je od krucijalnog značaja jer se neke teme i aspekti učenja mogu smatrati prilično suhoparnim, te će se nastavni sadržaji morati planirati i izvoditi na načine kojima se mogu uravnotežiti raznolikost metoda prenošenja i usvajanja nastavnih sadržaja, kako bi se kod učenika/ca, individualno ili grupno u odjeljenju, održao interes.

U skadu sa ovim nastavnik/ca treba primjenivati brojne metode rada poput razgovora sa razredom, razredne rasprave, grupnog i projektnog rada učenika/ca, brainstorming-a, vježbi, kreiranja i izvođenja studija slučaja, gledanja i analiziranja video zapisa, čitanja i analize tekstova, izrade prezentacija i pisanja samostalnih radova (seminarski radovi i eseji npr. seminarski radovi i eseji), razmjene mišljenja, funkcionalnog korištenja informacijskih tehnologija i audio-vizualnih uređaja i sl.

Nastavnici/ce moraju biti svjesni da sve metode i tehnike nastave nisu jednako adekvatne i prilagođene svim sadržajima programa. Tako su, na primjer, metode razgovora i rasprave pogodne kod planiranja samostalnih učeničkih radova poput istraživanja, eseja, seminarskih radova, pripreme prezentacija i općenito samostalnog rada; razredne vježbe su vrlo korisne i efikasne kao sredstvo provjere usvojenosti znanja i da li se znanje može primijeniti; postavljanje pitanja od strane učenika ograničenih na određene aspekte ili kvizovi za provjeru stečenih znanja, dok se sadržaji poput socioloških perspektiva ili teorija mogu realizirati kroz studije slučaja ili kroz diskusije.

Nastavnik/ca mora raditi na tome da kod učenika/ca razvija i jača samopouzdanje. U tom smislu je važno da učenici/ce imaju samostalne radove, ali i da rade domaće zadatke. Sagledavajući tri ključna dijela nastave – rad u razredu, samostalni rad i rad kod kuće, nastavnik/ca može efikasno pratiti učenička postignuća i napredovanja. Cilj je da se pokuša osigurati da svi učenici/ce rade dobro uprkos mogućim razlikama, odnosno da procjenjujući rad svakog učenika/ce kroz ove tri cjeline njihovog rada, nastavnici/ce mogu efikasno djelovati i prilagođavati oblike rada i sadržaje svakom učeniku/ci.

Veoma je važno da kod podučavanja predmeta sociologija nastavnici/ce pažljivo osmišljavaju i načine kretivnog rada. Ovdje ćemo navesti nekoliko primjera:

Primjer 1: Učenik/ca može imati znanje potrebno za precizno definiranje pojma „anomija“ kao stanje bez norme (bez zakona), da pri tome ne mora nužno razumjeti šta je norma ili kako se ideja anomije povezuje s drugim srodnim idejama u sociološkoj teoriji (npr. društvene devijacije).

Primjer 2: U oblasti u kojoj se proučava porodica, jedna od ključnih tema je Porodične funkcije. Nakon što nastavnik/ca učenicima predoči odgovarajuće sadržaje iz ove oblasti, te provjeri znanje i razumijevanje istih, potrebno je da osmisli adekvatne aktivnosti kojima bi učenici/ce mogli, koristeći odgovarajuće sociološke izvore, uočiti, tumačiti i argumentirati, naprimjer, promjene porodičnih funkcija kroz epohe.

Primjer 3: Učenicima se može prikazati film (odličan primjer je “A River Runs Through It“ Roberta Redforda), koji govori o djetinjstvu u određenoj kulturi ili historijskoj epohi, a zatim tražiti od učenika/ca da analiziraju do koje mjere film ilustruje socijalnu konstrukciju djetinjstva, te da o tome napišu sastav vodeći računa da u njemu trebaju dati ocjenu korisnosti filma kao dokaza koji podupire tezu o djetinjstvu kao socijalnom konstrukt. Učenici/ce mogu pred razredom pročitati ovaj sastav te kroz razgovor i diskusiju jačati svoje sposobnosti procjenjivanja.

Vrlo je važno da nastavni planovi i programi i strategija njihovog kreiranja budu takvi da se, u okviru jedne školske godine i 70 časova koji su planirani programom predmeta Sociologija, zadovoljavaju dva ključna elementa:

- da su ciljevi, sadržaj i ishodi predmeta ostvareni,
- te da je tokom realizacije programa moguće postepeno pratiti realizaciju indikatora i poboljšavanje nivoa znanja svakog učenika/ce.

Kao primarni resurs nastavnici/ce i učenici/ce trebaju koristiti odobrene udžbenike koji su urađeni na osnovu ovog kurikulumu. Pored udžbenika, svaki drugi odgovarajući materijal i izvor može biti koristan za nastavu, ovisno o oblastima definiranim kurikulumom, kontekstu, nastavnikovoju kreativnosti, te procjeni individualnih potreba učenika/ca i trenutnom nivou njihovog znanja, iskustva i samopouzdanja.

Ovi izvori trebaju biti rezultat pažljive procjene nastavnika/ca u smislu njihove relevantnosti, validnosti i pouzdanosti. Kroz ovakve (sekundarne) sadržaje učenicima treba, u okviru svake oblasti, omogućiti širu kulturnu, historijsku i za neke teme biografsku perspektivu. Sekundarni materijal može biti u formi djela, prikaza, časopisa i slično, ali i u obliku digitalnih sadržaja poput filma, muzike, web stranica, društvenih mreža i sl.

PK6 – Vrednovanje u predmetnom kurikulumu

Sociologija – Vrednovanje i ocjenjivanje

Vrednovanje je sastavni i neodvojivi dio procesa učenja i podučavanja. U okviru kurikulumu predmeta Sociologija vrednovanje se zasniva se na autonomiji i odgovornosti nastavnika/ce pri izboru metoda i tehnika vrednovanja.

U predmetu Sociologija primjenjuju se i formativno i sumativno vrednovanje. Formativno vrednovanja podrazumijeva kontinuirano praćenje napretka učenika/ca i pravovremenog davanja povratne informacije (feedback) o njegovom napretku, kako bi učenik/ca imao uvid u vlastiti proces učenja i kako bi se unaprijedila njegova postignuća. Pomoću formativnog vrednovanja nastavnik/ca može pratiti realizaciju ciljeva i ishoda učenja i podučavanja. Ovaj vid vrednovanja ne rezultira ocjenom.

Sumativno vrednovanje se pak odnosi na ocjenjivanje rezultata procesa učenja, odnosno predstavlja ocjenu učeničkog postignuća. Postignuća se prema ishodima vrednuju brožanim ocjenama – nedovoljan - 1, dovoljan - 2, dobar - 3, vrlo dobar - 4, odličan – 5.

Pored nastavnikovog vrednovanja učeničkog postignuća (formativnog i sumativnog), neophodno je sprovesti i samovrednovanje (samoprocjenu) – proces u kojem učenici/ce samostalno procjenjujući vlastiti rad i napredak vrednuju sebe i svoje vršnjake. Time se postižu brojni efekti – učenici/ce bolje razumijevaju proces i kriterije vrednovanja, procjenjuju ostvarenost ishoda i ciljeva podučavanja, povećavaju kvalitet učenja i sl.

Šta se vrednuje – metode i tehnike vrednovanja

U kurikulumu predmeta Sociologija preporučene su brojne metode i tehnike vrednovanja među kojima treba istaći sljedeće:

- *testovi i kvizovi znanja*
- *usmeno odgovaranje*
- *prezentacije*
- *vježbe*
- *grupni i projektni rad učenika*
- *seminarski radovi*
- *eseji*
- *istraživački rad*
- *domaće zadaće*

Navedene metode i tehnike se primjenjuju u skladu na nastavnim planom i programom, sposobnošću i kreativnošću nastavnika/ca, nivoma procjene i elementima koji se vrednuju.

Nivoi procjene u kurikulumu Sociologije su:

Znanje i razumijevanje (50%), Primjena i analiza (30%) i Sinteza i evaluacija (20%)

Elementi vrednovanja

1. Znanje i razumijevanje osnovnih socioloških činjenica, teorija i metodologije istraživanja u sociologiji

Ovom elementu vrednovanja pripadaju:

- pokazivanje znanja i razumijevanje socioloških perspektiva, koncepata i teorija,
- efikasno korištenje socioloških dokaza i činjenica,
- pokazivanje znanja o metodama istraživanja, sociološkim argumentima i raspravama,
- pokazivanje znanja i razumijevanja o dizajniranju i sprovođenju socioloških istraživanja.

Sadržaj nastavnog kurikulumu je vodič kroz znanje koje učenici/ce treba da steknu. Slijedeći ovaj kurikulum, nastavnik/ca treba na odgovarajući način osmisliti kojim metodama i resursima će učenicima prenositi znanje. Pri tome je jako važno voditi računa da su neki resursi „akademsiji“ (teži, zahtjevniji) od drugih.

Zato je za ovaj element vrednovanja važno koristiti sadržaje koji su manje akademski, poput poznavanja osnovnih socioloških pojmova, definicija, teorija, perspektiva, koncepata, osnovnih znanja o istraživačkim procesima te najznačajnijim sociološkim resursima.

Prilikom vrednovanja znanja, nastavnici/ce trebaju koristiti tehnike poput kvizova, testova i ispitivanja tokom nastave te raznih vježbi, vodeći računa o pravilnosti intervala u kojima se ove tehnike provode.

Razumijevanje je naprednija vještina od znanja. Ona zahtijeva znanje kao preduslov, ali i njegovo značenje u drugim (brojnim) kontekstima, širim i drugačijim od samog „bazičnog“ znanja. Dobar način za provjeru razumijevanja jesu grupne vježbe sa učenicima. Ovdje nastavnik/ca započinje sa jednostavnim pitanjem (pitanjima) da bi provjerio učeničko znanje, a zatim koristeći dobivene odgovore razvija sljedeća pitanja koja zahtijevaju od učenika da razjasne i prošire svoje razumijevanje date teme ili koncepta.

Ovi elementi vrednovanja odgovaraju nivou spoznaje Znanaje i razumijevanje i odnose 50% od ukupne ocjene učenika/ca.

2. Primjena socioloških teorija i analiza njihove povezanosti sa društvenim pojavama i fenomenima

Ovaj element vrednovanja se odnosi na:

- upotrebu relevantnih socioloških izvora i dokaza za potkrepljivanje stavova ili razvijanje argumenata,
- objašnjavanje kako (i zašto) je određeni sociološki izbor ili dokaz primjenjiv na određeno pitanje,
- primjenu i analizu veze(a) između koncepata, teorija i dokaza koji se koriste za potkrepljivanje stavova ili razvijanje argumenata.

Ovaj element vrednovanja najbolje je razumjeti tako da zamislimo situaciju u kojoj učenik/ca sastavlja dobar (adekvatan) odgovor na postavljeno esejsko (problemsko) pitanje. Da bi učenik/ca dao dobar odgovor, treba biti sposoban precizno protumačiti zahtjeve pitanja – šta se tim pitanjem traži, te koristeći odgovarajuće znanje i razumijevanje primijeniti ga u kreiranju dobro obrazloženog odgovora.

Ovi elementi vrednovanja odgovaraju nivou spoznaje Primjena i analiza i odnose 30% od ukupne ocjene učenika/ca.

3. Procjena socioloških teorija

Ovaj element vrednovanja obuhvata:

- objašnjavanje „snage“ i ograničenja socioloških teorija, stavova i metoda istraživanja,
- razvijanje argumenata protiv socioloških teorija i argumenata,
- istraživanje socioloških teorija i argumenata kako bi se otkrile zablude, logičke mane i ideološki utjecaji,
- raspravljanje o suprotnim stavovima kako bi se demonstrirala složenost socioloških pitanja i rasprava,
- prepoznavanje ograničenja ili pristrasnosti u sociološkim argumentima i dokazima i donošenje zaključaka u vezi s time.

Procjena socioloških teorija kao element vrednovanja spada u najviši nivo spoznaje. Nije kompletan sadržaj predmetnog kurikuluma podložan ovom nivou. Neke oblasti zahtijevaju i sintezu i nema puno prostora za vrednovanje. Iz tih razloga, nastavnik/ca prilikom planiranja, treba prepoznati teme i sadržaje koji su pogodni za ovaj element vrednovanja.

Jedan od primjera takvog sadržaja nalazi se u oblasti Porodica, gdje bi tema za procjenu i element vrednovanja bila rasprava o ideji socijalne konstrukcije djetinjstva. Ova tema je pogodna jer postoji mnogo načina za ilustraciju ovog sociološkog koncepta - različiti sociološki izvori i kulturno-historijske reference, te vlastita iskustva učenika/ca.

Ovi elementi vrednovanja odgovaraju nivou spoznaje Sinteza i evaluacija i odnose 20% od ukupne ocjene učenika/ca.

Zaključna ocjena

Zaključna ocjena temelji se na ocjenama dobivenim iz većeg broja različitih vrsta provjera i metoda vrednovanja. Zaključna ocjena ne mora predstavljati aritmetičku sredinu pojedinačnih ocjena dobivenih tokom polugodišta i školske/nastavne godine, nego nastavnik/ca može uzeti u obzir i učenikovu samostalnost i odgovornost.

Zaključna ocjena se formira na osnovu opisanih nivoa procjene i elemenata vredovanja u sumi Znanja i razumijevanja (50%), Primjeni i analizi (30%) i Sintezi i evaluaciji (20%).

Profil i stručna sprema

- Nastavu za predmet Sociologija u Općoj gimnaziji može izvoditi nastavnik/ca koji/a je završio/la: Filozofski fakultet: - sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme po predbolonjskom visokoobrazovnom procesu (Odsjek za filozofiju i sociologiju, odnosno Odsjek za sociologiju); - sa završenim II, odnosno III ciklusom po bolonjskom visokoobrazovnom procesu (Odsjek za sociologiju). Fakultet političkih nauka: - sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme po predbolonjskom visokoobrazovnom procesu (Odsjek za sociologiju); - sa završenim II, odnosno III ciklusom po bolonjskom visokoobrazovnom procesu (Odsjek za sociologiju).